

Postawy rodziców a określanie preferencji o charakterze edukacyjno-zawodowym

Podstawowym wymiarem jest wymiar emocjonalny, którego krańce określają chłód i ciepło. Kształtują one trzy rodzaje relacji rodzice – dziecko.

⑩ Pierwsza z nich charakteryzuje się emocjonalną koncentracją na dziecku. Może przybierać jedną z dwóch form: *ochrania*, czyli nadopiekuńczości, kiedy rodzice robią dla dziecka zbyt wiele nakłaniając w ten sposób do uległości i - *zależności oraz wymagań*, kiedy warunkiem zyskania koncentracji rodziców są osiągnięcia dziecka.

⑩ Druga relacja to „unikanie dziecka”. Wyróżnia się tu również dwie formy: *zaniedbanie* dziecka, kiedy rodzice starają się zaspokoić potrzeby dziecka w ograniczony sposób oraz *odrzuć* dziecko, kiedy rodzice nie podejmują żadnych wysiłków, w celu zaspokojenia jego potrzeb.

⑩ Trzecim rodzajem relacji rodzice-dziecko jest akceptacja dziecka. Może mieć charakter *niekonsekwentny (przypadkowy)* lub *rozumnie kochający*

Ograniczenie praw – postawa nadopiekuńcza

Rozwój jednostki we wczesnym okresie następuje przez możliwość ruchu i doznawania świata zewnętrznego. Jeśli możliwości są ograniczone, to dziecko nie może w pełni wykorzystywać i rozwinąć swojego potencjału. Jego zdolności zostają zablokowane i nie znajdują odzwierciedlenia w życiu dorosłym. Ograniczenie praw odbywa się nieświadomie, a jego podłożem jest miłość do dziecka. Efektem takiego zachowania może być brak inicjatywy i zainteresowania, apatia, pasywność, bierny lub wycofujący kontakt z otoczeniem. Dziecko nie potrafi formułować własnych sądów i ocen. Wymaga ciągłego wspierania swoich decyzji przez rodziców. Jest gotowe spełniać ich oczekiwania w związku z wyborem zawodu, drogi kształcenia. W jego celach brak argumentacji, ponieważ nie wierzy we własne możliwości. Wyobraża sobie, że potrzebuje ciągłego kierowania, instrukcji i konkretnych rad jak postępować. Nie ma świadomości własnych preferencji edukacyjnych i zawodowych. Dzieci takie są szczególnie zagrożone ponoszeniem kosztów nieudanych wyborów zawodu związanych głównie z brakiem umiejętności rozpoznawania własnych zdolności w tym zakresie. Jako osoby dorosłe będą należały do grupy ryzyka związanego z utratą pracy, brakiem umiejętności konfrontowania swoich zdolności i wiedzy w kontakcie z pracodawcą.

Szczególnie ważne jest, aby z uczniem o takich cechach pracować nad rozwojem jego zainteresowań, formułowaniem celów, motywacji, wzmocnieniem działań samodzielnych. Wykorzystywać techniki twórcze pozwalające na odblokowanie istniejącej energii.

Brak miłości i opieki – unikanie

Do rozwoju dziecko potrzebuje nie tylko czasu swoich rodziców, ale przede wszystkim intensywnego sposobu przeżywania i wspólnych spotkań. Jakość istniejącego związku, a tym samym możliwości rozwoju dziecka, uwarunkowane są zainteresowaniem rodziców tym rozwojem, wspieraniem i kształtowaniem talentów, zdolności, zabezpieczeniem potrzeb fizjologicznych oraz potrzeb emocjonalno-społecznych. Pozostawienie dziecka samego sobie, nawet przy fizycznej obecności rodzica prowadzi do narastania poczucia osamotnienia i pustki. Konsekwencją sytuacji utrzymywania się braku rzeczywistej i aktywnej opieki mogą być liczne zaburzenia emocjonalne: poczucie niepewności, niskie poczucie własnej wartości, wręcz kompleks niższości, przeżywanie sprzecznych uczuć. Przekonanie typu: „nikt mnie nie kocha, nikt mnie nie potrzebuje, jestem sam” zostają na stałe zakodowane w schematach

poznawczych jednostki, kierując jej życiem. Osoby takie przeżywają silny lęk przed bólem i odrzuceniem, chętnie wybierają samotność i izolację społeczną. Zwykle pozostają więc na marginesie środowiska pracy, są zagrożone utratą pracy, bywają ofiarami w grupach społeczno-zawodowych. Chociaż są dobrymi pracownikami, rzadko osiągają sukces i odpowiednią gratyfikację finansową za swoją pracę.

Uczniowi z takimi cechami towarzyszy zwykle silne wahanie w wypadku podejmowania decyzji o wyborze ścieżki zawodowej lub edukacyjnej. Należy poświęcić mu dużo czasu na rozmowę doradczą, wskazywać na zainteresowania ucznia, jego zasoby, mocne strony. Wysiłek powinien być ukierunkowany na pomoc dziecku w znalezieniu skutecznych sposobów na minimalizowanie skutków własnych ograniczeń. Dalszym krokiem może być również doradztwo grupowe, ze szczególnym uwzględnieniem budowania poczucia własnej wartości.

Brak respektu wobec dziecka – autorytaryzm, stawianie nadmiernych wymagań.

Pojęcie respektu najczęściej jest rozważane przez pryzmat rodzica. Jednak tak jak on dopomina się od dziecka posłuszeństwa, tak ono potrzebuje szacunku i uznania jego specyficznych właściwości i zdolności. Dziecko pragnie odczuwać, że jest kimś wyjątkowym, niepowtarzalnym i niezależnym, a przez to szanowanym w swojej odrębności. Ważne jest uznanie jego umiejętności, akceptacja jego marzeń i wyobrażeń. Pozbawienie dziecka takiego szacunku powoduje zahamowanie jego aktywności.

Zachowania wynikające z braku respektu do odrębności dziecka są związane z emocjonalną koncentracją na dziecku, choć rodzice mają poczucie, że takie zachowania wynikają z miłości, chęci pomocy i ułatwienia drogi życiowej. Rodzice przez kreowanie dziecka na takie, jakim ich zdaniem powinno być, aby zapewnić sobie szczęście w życiu (wykształcenie takie jakie chcą, kariera zawodowa, sukces, prestiż społeczny, odbierają dziecku prawo do bycia tym, kim jest.

Takie zachowania rodziców prowadzą zwykle do zaburzeń identyfikacji i poczucia tożsamości, zaniżonej samooceny, poczucia winy, nastawienia na niepowodzenia, cechy wyuczzonej bezradności, albo przeciwnie zachowań prowokacyjnych, mających charakter silnego buntu przeciwko dominacji rodziców i braku uznania.

W takiej sytuacji uczeń może podejmować decyzje zawodowe zgodnie z wolą rodziców, bez zdolności do własnej refleksji lub jego preferencje będą odwrotne do decyzji rodziców, ale równie nieprzemyślane. W kontaktach uczeń potrzebuje akceptacji i podkreślenia jego zainteresowań i talentów. Należy wyraźnie komunikować się z nim z pozycji dorosłego (nie rodzica), określając granice i zwracać uwagę, aby nie stawać się jego partnerem, czy sojusznikiem przeciwko decyzjom rodziców. Jeżeli poczuje, że osoby dorosłe (można poszukać jeszcze innych takich osób) szanują jego odrębność i wyjątkowość, będzie mógł znaleźć siłę na dokonywanie własnych wyborów z uszanowaniem rodziców, bez nadmiernego buntu

Więzi emocjonalne rodziców i dzieci – postawa kochająca.

W rodzinach, w których w kolejnych pokoleniach zgodnie z prawem miłości zwraca się uwagę na silne więzi pomiędzy rodzicami i dziećmi, istnieje zasada „dawania i brania”.

Rodzice dają, a dzieci biorą. Pierwszy dar, jaki dzieci otrzymują od rodziców, to życie. Potem jest opieka, troska, miłość, akceptacja, dostrzeganie potrzeb dziecka. Rodzice dają dzieciom to, co sami dostali od swoich rodziców. W ten sposób tworzy się niepowtarzalny

układ wzajemnych relacji rodzinnych opartych na silnej więzi emocjonalnej. Postawa kochająca, pełna akceptacji dla dziecka i zachowania porządku w rodzinie, miejsca dla wszystkich jej członków powoduje, że młody człowiek może rozwijać się w atmosferze wsparcia i mierzyć się z trudnymi okresami w swoim rozwoju przy życzliwej pomocy rodziców i innych członków rodziny.

Aby dziecko potrafiło wyrażać swoje emocje, potrzebne mu są odpowiednie wzorce emocjonalne rodziców. Życie emocjonalne dzieci i młodzieży jest jak lustrzane odbicie: dzieci zwykle nie inicjują miłości, lecz ją odzwierciedlają. Jeżeli są obdarzone miłością, odwzajemniają się rodzicom i innym ludziom. Ich preferencje zawodowe są wtedy zwykle ukierunkowane na zawody związane z kontaktem z ludźmi, ponieważ ich doświadczenia rodzinne w tym zakresie były dla nich satysfakcjonujące.

Aby dziecko potrafiło podejmować decyzje życiowe, również te, które są związane z wyborem drogi kształcenia i przyszłego zawodu, powinny się nauczyć prawidłowo myśleć. Potrzebują do tego intelektualnej afirmacji ze strony rodziców, akceptacji zdolności, umiejętności. Postawa akceptująca sprzyja rozwijaniu zainteresowań dzieci i młodzieży, pozwala na kształtowanie twórczych sposobów myślenia i poszukiwania twórczych rozwiązań. Buduje zaufanie dziecka do własnych możliwości intelektualnych: zdolności rozumowania i rozwiązywania problemów. W sytuacji kształtowania postaw związanych z rozwojem zawodowym oznacza to, że rodzice są gotowi do podejmowania z dzieckiem dyskusji na ten temat, potrafią powstrzymać się od narzucania własnej woli, rozmawiają w atmosferze szacunku i respektowania praw dziecka, nie wytykają mu błędów, ale biorą pod uwagę punkt widzenia swojego syna lub córki spokojnie wyrażając własne zdanie.

Stosunek do dziecka oparty na więzi i przynależności rodzinnej, akceptacji emocjonalnej i intelektualnej sprzyja rozwijaniu postaw otwartych na ludzi i gotowości do podejmowania trudnych decyzji i wyborów oraz podejmowania ról zawodowych zgodnych z osobistymi preferencjami. Należy również zwrócić uwagę na to, że postawa kochająca pozwala młodzieży na otwarte mierzenie się z trudną fazą buntu przeciwko autorytetom i wystawiania rodziców i innych dorosłych, np. nauczycieli, doradców na trudną próbę.